

YURAK ISHEMIK KASALLIGI: ETIOLOGIYASI, PATOGENEZI VA PROFILAKTIKASI

Raxmatullayeva Sevinch Murodulla qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 2-davolash fakulteti 2-bosqich talabasi

Abdug'ofurova Zarnigor Nizomjon qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 2-davolash fakulteti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda yurak ishemik kasalligining (YIK) etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, diagnostika va davolash tamoyillari hamda profilaktik choratadbirlari tizimli ravishda tahlil qilindi. Yurak ishemik kasalligi miokardning qon bilan yetarli darajada ta'minlanmasligi natijasida yuzaga keluvchi patologik holat bo'lib, global miqyosda yuqori o'lim ko'rsatkichlariga sabab bo'lmoqda. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ateroskleroz, arterial gipertenziya, qandli diabet, semizlik va zararli odatlar kasallik rivojlanishining asosiy xavf omillari hisoblanadi. Zamonaviy diagnostika va davolash usullarining qo'llanilishi kasallikni erta aniqlash va asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: yurak ishemik kasalligi, ateroskleroz, miokard ishemiyasi, stenokardiya, miokard infarkti, gipertenziya, koronar arteriyalar, diagnostika, profilaktika.

Kirish

Yurak ishemik kasalligi zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri hisoblanib, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari orasida yetakchi o‘rinni egallaydi. Ushbu kasallik miokardning kislorod va oziqa moddalarga bo‘lgan ehtiyoji bilan ularning qon orqali yetkazib berilishi o‘rtasidagi nomutanosiblik natijasida yuzaga keladi

So‘nggi yillarda yurak ishemik kasalligining tarqalish darajasi ortib borayotganligi kuzatilmoqda. Ayniqsa, 40 yoshdan oshgan aholi orasida ushbu patologiya keng tarqalgan bo‘lib, erkaklarda ko‘proq uchrashi qayd etilgan . Mazkur holat aholining turmush tarzi, oziqlanish odatlari va stress omillari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Asosiy qism

Yurak ishemik kasalligining etiologiyasi

Yurak ishemik kasalligining asosiy etiologik omili koronar arteriyalarning aterosklerotik zararlanishidir. Ateroskleroz — bu qon tomir devorlarida lipid va xolesterin birikmalarining to‘planishi natijasida blyashkalar hosil bo‘lishi bilan xarakterlanuvchi surunkali jarayondir. Mazkur blyashkalar tomir lümenini toraytirib, qon oqimining cheklanishiga olib keladi.

Kasallik rivojlanishiga ta’sir etuvchi asosiy xavf omillari quyidagilardan iborat:

arterial gipertenziya;

qandli diabet;

dislipidemiya;

chekish;

semizlik;

jismoniy faollikning yetishmasligi

Mazkur omillar tomir devorining funksional va morfologik o'zgarishlariga sabab bo'lib, aterosklerotik jarayonni tezlashtiradi.

Patogenez

Yurak ishemik kasalligining patogenezi murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Endotelial disfunktsiya — tomir ichki qavatining zararlanishi;
2. Lipid infiltratsiyasi — xolesterin va boshqa lipidlarning tomir devorida to'planishi;
3. Aterosklerotik blyashka shakllanishi;
4. Koronar qon oqimining kamayishi;
5. Miokard ishemiyasi rivojlanishi.

Aterosklerotik blyashkaning destabilizatsiyasi va yorilishi tromb hosil bo'lishiga olib keladi, bu esa tomirning to'liq okklyuziyasiga va miokard infarktiga sabab bo'lishi mumkin.

Klinik shakllari

Yurak ishemik kasalligi quyidagi klinik shakllarda namoyon bo'ladi:

stabil stenokardiya;

nostabil stenokardiya;

miokard infarkti;

postinfarkt kardioskleroz;

yurak yetishmovchiligi .

Mazkur shakllar kasallikning turli bosqichlarini ifodalaydi va klinik jihatdan o'zaro farqlanadi.

Klinik belgilari

Kasallikning klinik belgilari individual xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin, biroq quyidagi simptomlar eng ko'p uchraydi:

ko'krak qafasida siquvchi yoki bosuvchi og'riq;

nafas qisishi;

yurak urishining tezlashuvi;

umumiy holsizlik;

og'riqning chap qo'l, yelka yoki bo'yinga irradiatsiyasi .

Ba'zi hollarda kasallik yashirin kechib, faqat asoratlar rivojlanganda aniqlanishi mumkin.

Diagnostika usullari

Yurak ishemik kasalligini aniqlashda quyidagi instrumental va laborator usullar qo'llaniladi:

elektrokardiografiya (EKG);

exokardiografiya;

koronar angiografiya;

stress testlar;

laborator tahlillar .

Mazkur usullar kasallikni erta aniqlash va uning og'irlik darajasini baholash imkonini beradi.

Davolash tamoyillari

Yurak ishemik kasalligini davolash kompleks yondashuvni talab etadi va quyidagi yoʻnalishlarni oʻz ichiga oladi:

Medikamentoz davolash

antiagregantlar;

statinlar;

beta-blokatorlar;

nitratlar.

Invaziv usullar

koronar arteriyalarni stentlash;

aorto-koronar shuntlash operatsiyasi.

Nomedikamentoz choralar

parhez terapiyasi;

jismoniy faollikni meʼyorlashtirish;

psixoemotsional yuklamalarni kamaytirish.

Profilaktika

Yurak ishemik kasalligini oldini olishda quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:

ratsional ovqatlanish;

muntazam jismoniy faollik (haftasiga kamida 150 daqiqa);

zararli odatlardan voz kechish;

arterial bosim va glyukoza darajasini nazorat qilish .

Profilaktik tadbirlar kasallik rivojlanish xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

Muhokama

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, yurak ishemik kasalligi multifaktorial tabiatga ega bo'lib, uning rivojlanishida irsiy va tashqi omillar o'zaro ta'sirda bo'ladi. Zamonaviy jamiyatda noto'g'ri turmush tarzi va psixoemotsional zo'riqishlarning ortishi kasallikning keng tarqalishiga olib kelmoqda.

Shu bilan birga, erta diagnostika va profilaktik chora-tadbirlarning yetarli darajada amalga oshirilmasligi kasallikning og'ir shakllariga o'tishiga sabab bo'lmoqda.

Xulosa

Yurak ishemik kasalligi yurak-qon tomir tizimi kasalliklari orasida eng muhimlaridan biri bo'lib, yuqori mortalitet ko'rsatkichlari bilan tavsiflanadi. Kasallikning asosiy etiologik omili ateroskleroz hisoblanadi. Xavf omillarini bartaraf etish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish hamda erta diagnostika usullarini qo'llash kasallikning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Guyton A.C., Hall J.E. Textbook of Medical Physiology. 14-nashr. – Philadelphia: Elsevier, 2021.
2. Libby P., Bonow R.O., Mann D.L., Tomaselli G.F. Braunwald's Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. 12-nashr. – Elsevier, 2022.
3. Lilly L.S. Pathophysiology of Heart Disease: A Collaborative Project of Medical Students and Faculty. 6-nashr. – Wolters Kluwer, 2020.
4. Klabunde R.E. Cardiovascular Physiology Concepts. 3-nashr. – Lippincott Williams & Wilkins, 2021.

5. Chizner M.A. Clinical Cardiology Made Ridiculously Simple. 5-nashr. – MedMaster, 2021.
6. Belenkov Yu.N., Boytsov S.A. Klinicheskaya kardiologiya. – Moskva: GEOTAR-Media, 2012.
7. Karimov N.I. Yurak va qon tomir kasalliklari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
8. Toshxo‘jayev Yo., Usmonxo‘jayev B., Shukurov M. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent, 1996.
9. Ibragimov A. Klinik radiologiya. – Toshkent, 2003.
10. Shodmonov Yo.M. Tibbiy diagnostika asoslari. – Toshkent.